

УДК 61:07-9/272

Цитування:

Ян Фейюй. Стильові тенденції сучасного вокального виконавства. *Мистецтвознавчі записки: зб. наук. праць*. 2021. Вип. 39. С. 226-230.

Yang Feiyu. (2021). Style trends of modern vocal performance. *Mystetstvoznavchi zapysky: zb. nauk. prats'*, 39, 226-230 [in Ukrainian].

Ян Фейюй,

*аспірант кафедри образотворчого мистецтва,
музикознавства та культурології
Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка
<https://orcid.org/0000-0002-2542-5828>
fejujan383@gmail.com*

СТИЛЬОВІ ТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНОГО ВОКАЛЬНОГО ВИКОНАВСТВА

Мета роботи. Стаття присвячена дослідженню стильових тенденцій вокального виконавства на сучасному етапі, визначенню сутності поняття «вокально-виконавський стиль», особливостей інтерпретації сучасними виконавцями творів минулих епох. **Методологічну основу дослідження** становлять діалектична та системна методології, що застосовуються в області культурологічних досліджень. Використано загальнонаукові та логічні методи аналізу, синтезу, індукції і дедукції, історичного і компаративістського дослідження проблеми. Автором застосований герменевтичний підхід до вивчення сутності вокально-виконавського стилю, виявлення особистісного змісту об'єктів, що підлягають трактуванню. **Наукова новизна** роботи полягає в поглибленні уявлень про сучасні стильові тенденції у вокальному виконавстві, уточненні сутності понять «виконавський стиль», «вокально-виконавський стиль», обґрунтуванні тенденції до зацікавлення класичними вокальними творами у сучасному вокальному виконавстві. **Висновки.** У наш час спостерігається стійка тенденція до зацікавлення класичними вокальними творами. Чим більш значущі, багатші та глибші за своїм змістом твори минулого, тим більше передумов до того, щоб інтерпретації виконавців однієї епохи та наступних епох були досить різноманітними та видозмінювались і в подальшому, за рахунок привнесення виконавцями неповторних та індивідуальних засобів виразності в трактовку класичних творів. Активне освоєння класичної традиції можемо вважати стійкою та закономірною тенденцією в розвитку сучасного вокально-виконавського мистецтва.

Ключові слова: виконавський стиль, вокально-виконавський стиль, вокальне виконавство, сучасні стильові тенденції, інтерпретація, вокальне мистецтво, виконавці-вокалісти.

Yang Feiyu, graduate student, Fine Arts Department, Musicology and Cultural Studies of the Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko

Style trends of modern vocal performance

The purpose of the article is devoted to the peculiarities of creative interpretation of musical works in vocal performance, namely the consideration of a number of professional and personal characteristics of singers, as well as three interrelated stages of the process of creative interpretation. **The methodology** of the study is dialectical and systemic methodologies used in the field of cultural studies. General scientific and logical methods of analysis, synthesis, induction, and deduction, historical and comparative research of the problem are used. The author applies a hermeneutic approach to the study of the essence of vocal-performing style, identifying the personal content of objects to be interpreted. **The scientific novelty** of the work lies in deepening ideas about modern stylistic trends in vocal performance, clarifying the essence of the concepts of «performing style», «vocal-performing style», substantiating the tendency to interest in classical vocal works in modern vocal performance. **Conclusions.** Nowadays there is a steady tendency to interest in classical vocal works. The more significant, richer, and deeper in content the works of the past, the greater the preconditions for the interpretations of performers of one era and subsequent eras to be quite diverse and modified in the future, by bringing unique and individual means of expression in the interpretation of classical works. Active development of the classical tradition can be considered a stable and natural trend in the development of modern vocal and performing arts.

Key words: performing style, vocal-performing style, modern stylistic tendencies, vocal performance, interpretation, vocal art, performers-vocalists.

Актуальність теми дослідження.
Вокальне мистецтво, будучи одним з найбільш

популярних видів музичного виконавства, є
найважливішою сферою духовного буття

людини, значущим пластом її культури. Аж до початку XVII століття вокальна музика домінувала над інструментальною, а музичні інструменти виконували скромну роль супроводу голосу. Та й в сучасній культурі вона перевершує за обсягом всі інші жанрові сфери музики.

Дослідженням музично-виконавських проблем займалися ще за часів Античності, змушуючи шукати відповіді на запитання про сутність виконавства як явища. Інтерес до цієї теми не згас і до сьогодні. Він набуває дедалі чіткіших обрисів, у міру того, як сучасна музикознавча думка відходить від звичної схильності до раціоналізму і звертається до осягнення інших, нераціональних способів буття людини в світі, серед яких вокальному мистецтву належить одне з найголовніших місць. У зв'язку з цим, вивчення вокально-виконавського мистецтва, зокрема його сучасних тенденцій, стає актуальною проблемою мистецтвознавства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Протягом усієї своєї історії проблеми вокального виконавства в тому чи іншому аспекті досліджувались у працях видатних діячів культури – як практиків, так і теоретиків. Музикознавчу інтерпретацію ця проблема отримала в працях Б. Асаф'єва [2], Б. Яворського [15], В. Медушевського [8], Л. Раабена [12], Л. Гінзбург [4] та ін.

Багато естетичних проблем музично-виконавського мистецтва отримали своє висвітлення в критико-теоретичних роботах таких музикантів, як: О. Гольденвейзер [5], Я. Мільштейн [9], С. Раппопорт [13] та ін.

До дослідників, чиї праці присвячені теорії вокального мистецтва XX століття, належать В. Конен [7], В. Антонюк [1], Л. Бурмицька [3], Н. Дрожжина [6], М. Смородська [14] та ін.

Метою статті є дослідження стильових тенденцій вокального виконавства на сучасному етапі.

Виклад основного матеріалу. Питання про стильові тенденції розвитку сучасного вокального виконавства – складне і не має на сьогоднішній день однозначної відповіді. В першу чергу, необхідно визначитися з ключовим поняттям. Власне, поняття «виконавський стиль» виникло лише у XVII столітті, коли поняття стилю (в широкому сенсі) стали переносити на способи виконання. Вперше загальне визначення стилю в музиці або музичного стилю було застосовано І. Вальтером в першому музичному словнику: «Стиль в музиці визначається тим, за яким

способом створюється і виконується музика, а також, яким способом вона викладається» [11]. З тих пір проблема виконавського стилю в музиці існує і розвивається паралельно з іншими питаннями музичної естетики.

На нашу думку, це поняття важливо розглядати у трьох основних аспектах: 1) стиль як історична категорія, яка змінює свій зміст в різні епохи; 2) стиль у зв'язку з певними художніми напрямками; 3) стиль як індивідуальне явище. Таким чином, вокально-виконавський стиль розглядаємо як метод або спосіб донесення вокального мистецтва своєрідним та неповторним чином, шляхом використання певних художньо-виразних засобів, що притаманні голосу людини. Вокально-виконавський стиль творчо відображає стиль виконуваного композиторського тексту, а також виражає сучасні панівні художні настанови.

У науковій літературі це питання було предметом широких досліджень музикознавців Я. Мільштейна [10] та Л. Раабена [12]. При цьому, будучи музикантом-виконавцем (Я. Мільштейн) та музикантом-теоретиком (Л. Раабен), ці дослідники дають різні оцінки провідному напрямку в загальних тенденціях розвитку сучасного музично-виконавського мистецтва. Так, з погляду Л. Раабена, суттєвою ознакою сучасного виконавства є тенденція до використання найвищих щаблів «шкали виразності», до напруги. Відповідно, ця тенденція напруги призводить до внутрішньої інтенсифікації самого процесу інтонації. У зв'язку з цим, романтичні тенденції є провідними для розвитку сучасного виконавського мистецтва. З такими висновками погоджується й музикант-теоретик Д. Рабинович, який вбачає витоки романтичного мистецтва у творчості таких видатних вокалістів, як М. Каллас, М. Касрашвілі, Л. Магомедова, З. Соткілава, Ф. Шаляпін та ін.

Дещо протилежних поглядів щодо панівних тенденцій сучасного виконавського мистецтва дотримується Я. Мільштейн. На його думку, вплив на сучасну людину науково-технічного прогресу спричинив зміни у виконавському сприйнятті, додавши у виконання раціональний момент: «На перший план висуваються ясність, рівновага, архітектонічна злагодженість виконання...» [9, 20]. Відповідно до цього, музикознавець зазначає: «Беруть гору класичні тенденції. У виконавському мистецтві думка стверджується над почуттям, ніякого розмагнічування, розпаду в часі, ніякого емоційного

суб'єктивізму» [9, 20]. Таким чином, музикознавці Л. Раабен та Д. Рабинович наполягають на актуальності романтичних тенденцій, звертаючи увагу на їх видовмінність. Я. Мільштейн вважає провідними саме класичні тенденції. Він наголошує, що сучасні виконавці бачать думку в чуттєвому образі.

Відомо, що кожна епоха породжує специфічні мистецькі течії, які знаходяться у безпосередньому зв'язку з конкретними історичними обставинами, що сприяють виробленню відповідних естетичних ідеалів. Відповідно до цього, у кожного митця формується власний художній стиль. Цим же принципам підпорядковується й вокально-виконавська творчість. Так, в епоху класицизму піднесеність поєднувалась із лаконізмом виразних засобів, а чуттєве начало підпорядковувалось інтелекту. В епоху романтизму відбулась корінна зміна виконавського стилю, який наповнився екзальтацією. У другій половині ХІХ століття поруч з розквітом реалізму невід'ємними виконавськими засобами стали мистецтво художнього перевтілення, психологізм, об'єктивність. Сучасна вокально-виконавська естетика також відрізняється певними характерними рисами, деякі з яких входять до числа загальних закономірних тенденцій розвитку сучасного виконавства.

Так, насамперед, можна відзначити прагнення виконавців до простоти, суворості, деякого аскетизму у вираженні почуттів. Саме цей тип виконавства складає один зі стилів сучасного вокально-виконавського мистецтва. Зароджуючись у 20-30-х роках минулого століття, він найбільш чітко визначився після другої світової війни. Проте, поруч із лаконічним стилем вокального виконавства, для середини ХХ – початку ХІХ століття є характерним розвиток і драматичного, напруженого стилю, з притаманними йому філософічністю та інтелектуалізмом.

Як зазначалось, у розвитку певних стильових тенденцій ключову роль відіграють історично-суспільні та естетичні передумови. Однією з передумов для розвитку домінуючих у сучасній виконавській практиці тенденцій інтелектуалізму є розвиток технічних засобів. Так, перетворення цих тенденцій у провідні в сучасному вокально-виконавському мистецтві відбувається паралельно з удосконаленням технічних засобів масової комунікації. Ще однією особливістю є виділення з класичних музикантів-виконавців тих, які прагнуть поєднати класичний вокал з шоу-бізнесом.

При цьому, у процесі беруть участь як виконавці, що володіють необхідними для естрадного співу вокальними можливостями, так і відомі оперні співки. Серед професійних всесвітньовідомих дуетів можна виокремити М. Кабальє – Ф. Меркьюрі; Л. Паваротті – Е. Джон; А. Бочеллі – К. Агілера та ін.

Явище музичної культури, яке передбачає поєднання естради з класичним виконавством, механічне злиття відомих класичних співаків та музикантів із шоу-бізнесу пояснюється пошуком першими нових способів зацікавлення широких мас слухачів, далеких від класичного мистецтва, тоді як другі чекають від подібних акцій реклами власної творчості у різних вікових та соціальних прошарках.

Романтична традиція призвела до умовного поділу співацьких голосів на крупні, тобто такі, що володіють великою гучністю та широким діапазоном, та придатні до співу в опері, та на камерні голоси, які не пристосовані до співу у великих приміщеннях та в супроводі оркестру. В умовах сьогодення, де з'явилися можливості мікрофонного співу, поділ на оперний та камерний голос певною мірою втратив свій сенс. Як зазначає М. Смородська, специфіка виконання музики в сучасних жанрах має інші правила й особливості. Так, одна з них полягає в тісній взаємодії виконавця-вокаліста з електромузичною технікою. При цьому, така залежність настільки очевидна, що сучасний співак вимушений розраховувати власні вокальні дані відносно до так званого «допоміжного» інструмента – мікрофона. При цьому, дослідниця звертає увагу, що цей допоміжний засіб поруч із очевидними перевагами має й певні недоліки. До переваг М. Смородська відносить можливість вирішення за допомогою мікрофона акустичної проблеми сили звучання голосу виконавця. До недоліків – певне ускладнення виконавського процесу, що пов'язане з посиленням всіх голосових дефектів та недоліків співацького голосу [14, 154].

Використання звукопідсилювальної та звукообробної апаратури зумовлюється значенням фізіології у класичному співі. Адже основним завданням артистів-співаків є оптимальне звучання їхнього голосу та оркестрового супроводу, що зробить виконання естетично переконливим та сприятиме задоволенню естетичних потреб слухачів. Серед позитивних сторін можна відмітити й відсутність необхідності «покриття» співацьким голосом оркестрової

партії, що подекуди шкодить виконанню мелодії, тембру та дикції, а інколи й здоров'ю вокаліста. Це пояснюється тим, що вокальна школа, яка створювалась для виконання класичної музики, побудована на приматі сильного імпедансу, який забезпечував голосу можливість бути «почутим» в умовах оперної вистави.

Як бачимо, у наш час спостерігається тенденція до зацікавлення класичними вокальними творами. При цьому, під час інтерпретації класичних вокальних творів збереження досягнень є лише умовою та підґрунтям для власної творчості: традиції класичних вокальних творів використовуються у сучасному вокальному мистецтві не заради історичної достовірності, а з метою збагачення власного виконання якими, які були частково забуті під впливом історичних та культурних змін.

Періодичний процес включення музичного твору в нові контексти створює умови для нових інтерпретацій його змісту та висування на перший план того, що може бути сприйнято в даних умовах та є найбільш актуальним. При цьому, виконавець має можливість розширити та доповнити задум, а в деяких випадках й представити твір з нового ракурсу. Це пов'язано з тим, що кожна епоха створює умови для нового прочитання та трактування змісту класичних творів, відповідно до чого, інтерпретатор знаходить своє творче рішення з нових естетичних позицій. Проте слід зазначити, що оскільки кожен твір написаний в певному стилі, який характеризує окрему епоху та композитора, виконавець, при інтерпретації цієї вокальної композиції, повинен звертати особливу увагу на стилістичні особливості, характерні ознаки та властивості, притаманні саме цій епосі та цьому автору.

Висновки. Як бачимо, чим більш значущі, багатші та глибші за своїм змістом твори минулого, тим більше передумов до того, щоб інтерпретації виконавців однієї епохи та наступних епох були досить різноманітними та видозмінювались і в подальшому, за рахунок привнесення виконавцями неповторних та індивідуальних засобів виразності в трактовку класичних творів. Отже, активне освоєння класичної традиції можемо вважати стійкою та закономірною тенденцією в розвитку сучасного вокально-виконавського мистецтва.

Література

1. Антонюк В. Г. Українська вокальна школа: етнокulturологічний аспект : монографія. Київ : Укр. ідея, 2001. 144 с.
2. Асафьев Б. В. Музыкальная форма как процесс. Изд. 2-е. Ленинград : Музыка, 1971. 376 с.
3. Бурмицька Л. Естрада: стильове розмаїття вокальних творчих пошуків. Вісник НАКККІМ. 2014. № 2. С. 218–222.
4. Гинзбург Л. О музыкальном исполнительстве. Москва : Искусство, 1972. 85 с.
5. Годьденвейзер А. Б. О музыкальном искусстве. Сост. Д. Д. Благой. Москва : Музыка, 1975. 334 с.
6. Дрожжина Н. В. Вокальне виконавство в системі музичного мистецтва естради : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : 17.00.03. Харків, 2008. 16 с.
7. Конен В. Третий пласт : Новые массовые жанры в музыке XX века. Москва : Музыка, 1995. 160 с.
8. Медушевский В. В. О закономерностях и средствах художественного воздействия музыки. Москва : Музыка, 2010. 254 с.
9. Мильштейн Я. И. О некоторых тенденциях развития исполнительского искусства, исполнительской критике и воспитании исполнителя. Мастерство музыканта-исполнителя. 1972. Вып. I. С. 20.
10. Мильштейн Я. И. Очерки о Шопене. Москва : Музыка, 1987. 176 с..
11. Музыкальная эстетика Западной Европы XVII-XVIII веков : [Сборник переводов] / Сост. текстов и общая вступ. статья В. П. Шестакова. Москва : Музыка, 1971. 688 с.
12. Раабен Л. Жизнь замечательных скрипачей и виолончелистов. Москва : Музыка, 1969. 260 с.
13. Раппопорт С. Х. О вариантной множественности исполнительства. В кн.: Музыкальное исполнительство. Вып. 7. Москва : Музыка, 1972. С. 13.
14. Смородська М. Стиль соул в естрадно-джазовому вокальному мистецтві другої половини XX століття : дис. на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства : 17.00.03. Харків, 2020. 241 с.
15. Яворский Б. Статьи. Воспоминания. Переписка, т. I. Москва : Советский композитор, 1972. 315 с.

References

1. Antonyuk, V. G. (2001). Ukrainian vocal school: ethnocultural aspect: monograph. Kyiv: Ukr. Ideya. [in Ukrainian].
2. Asafiev, B.V. (1971). Musical form as a process. Ed. 2nd. Leningrad: Muzyka. [in Russian].
3. Burmyska, L. (2014). Variety: stylistic diversity of vocal creative pursuits. Bulletin of the National Academy of Smoking Personnel of Culture and Arts. Vol. 2. S. 218–222. [in Ukrainian].

4. Ginzburg, L. (1972). About musical performance. Moscow: Iskusstvo. [in Russian].
5. Goddenveiser, A. B. (1975). About musical art. Moscow: Muzyka. [in Russian].
6. Drozhzhina, N. V. (2008). Vokalne vikonavstvo v sistemi muzicheskogo mystestva estradi (dissertation abstract). Kharkiv. [in Ukrainian].
7. Konen, V. (1995). The third layer: New mass genres in the music of the twentieth century. Moscow: Muzyka. [in Russian].
8. Medushevsky, V. V. (2010). About the patterns and means of the artistic influence of music. Moscow: Muzyka. [in Russian].
9. Milshtein, Ya. I. (1972). On some trends in the development of the performing arts, performing criticism and education of the performer. The skill of a performer musician. Vol. I. S. 20. [in Russian].
10. Milshtein, Ya. I. (1987). Essays on Chopin. Moscow: Muzyka. [in Russian].
11. Musical aesthetics of Western Europe in the 17th-18th centuries: [Collection of translations]. Comp. texts and general entry. article by V.P. Shestakov. (1971). Moscow: Muzyka. [in Russian].
12. Raaben, L. (1969). Life of remarkable violinists and cellists. Moscow: Muzyka. [in Russian].
13. Rappoport, S. Kh. (1972). On the Variant Multiplicity of Performance. Musical performance. Vol. 7. S. 13.
14. Smorodska, M. (2020). Style of soul in the natural-jazz vocal music of the other half of the XX century (Candidate's dissertation). Kharkiv. [in Ukrainian].
15. Yavorsky, B. Articles. Memories. Correspondence, Vol. I. Moscow : Soviet composer. [in Russian].

*Стаття надійшла до редакції 10.02.2021
Отримано після доопрацювання 03.03.2021
Прийнято до друку 12.03.2021*